

УДК 378.016:7.05](477)

В. О. Корсунський

СУЧАСНА ОСНОВА ФОРМИ У ПРОЕКТНО-ТВОРЧІЙ ДИЗАЙНЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

© Корсунський В. О., 2015
<http://orcid.org/0000-0002-8528-8423>

У статті розглядаються наукові методи пошуку художнього змісту форми як основи проектно-творчої діяльності дизайнера. Присвячується увага проблемі формування і визначення основних критеріїв у формотворенні «дизайнерського продукту», який повинен відповідати сучасному функціональному призначенню і внутрішньому наповненню. В основі пошуку форми запропоновані основні джерела формотворення в дизайні: природна форма, предметна форма, пластична та геометральна стилізація, аналоги, які спираються на артефакти та твори мистецтва, наповнені емоційним станом і уявою, підпорядковані стилістичним рішенням і технологічним новаціям.

Ключові слова: форма, формотворення, стилізація, проектування, художній зміст.

Корсунский В. А. Современная основа формы в проектно-творческой дизайнерской деятельности.

В статье рассматриваются научные методы поиска художественного содержания формы как основы проектно-творческой деятельности дизайнера. Уделяется внимание проблеме формирования и определения основных критериев в формообразовании «дизайнерского продукта», который должен соответствовать современному функциональному назначению и внутренним содержанием. В основе поиска формы предложены основные истоки формообразования в дизайне: природная форма, предметная форма, пластическая и геометральная стилизация, аналоги, опирающиеся на артефакты и произведения искусства, наполненные эмоциональным состоянием и фантазией, подчиненные стилистическим решением и технологическим новациям.

Ключевые слова: форма, формообразование, стилизация, проектирование, художественный смысл.

Korsunskyj V. O. Modern basis of form is in project creative designer activity.

The paper deals with scientific methods of the search for adequate forms as the basic of creative activity of a designer. The problem of formation and determination of main criteria of the design product is also paid attention to. The main sources of the design formation such as the nature form, item form, plastic and geometrical stylization, analogues, etc is proposed. The article deals with geometrical problems of functional-constructive preparation of students-designers of higher educational structures,

also there is the analysis of the methods of learning, which are based on geometrical foundation of a special graphic model, which makes better the space essentiality and construction of the objects.

The article is devoted to improving the quality of teaching methods of the future shaping designers during the process of studying professional disciplines. Theoretical generalization formative learning process was defined and it was proposed a new solving methods of scientific problem to improving the quality of teaching future designers the basis of shaping during the process of studying professional disciplines. Problems in the shaping design studing according to the analysis of psycho-pedagogical and theory-methodological literature were imperfect in traditional methods, where there is no unified structure of teaching basis of shaping at professional disciplines; the lack of updated teaching methods of basis of shaping which led to the failure of future designers to create substantive and technical forms that are up to the requirements of the present and aesthetic taste.

Principles and methods of teaching in the system of training future designers the basis of shaping which are constantly in dramatic changes shaping the concept have been defined.

Ukrainian design product is a product that's analyzed from the point of view of philosophy, cultural science, sociology, industrial design, etc. This is our supposed methodological approach to the modern consumer goods. The future designers should raise the issues listed abovebefore they create a specific form.

Key words: *form, art forms, stylization, planning, artistic sense, geometrical foundation, professional discipline, future designer, transformation, geometric and plastic structure, methods of teaching basis of shaping, art and design teaching, spatial composition.*

Постановка проблеми: розвиток сучасної науки і техніки призводить до появи великої кількості нових предметних форм, зміни уявлень про прекрасне, творення принципово нового предметного середовища, оточуючого людину на виробництві, в побуті, системі торгівлі, сфері дозвілля. Актуальність якісної підготовки майбутнього дизайнера зумовлена цілою низкою професійних проблем у проектно-творчому циклі в освітній галузі. Аналіз теорії і практики дизайнерської освіти показав, що не завжди якісно та сучасно ведеться пошук художньої форми у графічно-творчій діяльності професійного дизайнера. Ця проблема загострює протиріччя між методами навчання майбутнього дизайнера у вищому навчальному закладі та професійною діяльністю фахівця.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Формотворчою складовою в дизайні та методологічними дослідженнями формотворення займалися вчені: Ю. Білодід, Д. Мелодинський, Т. Носаченко, В. Тименко, М. Яковлев;

доповідалися і обговорювалися на Міжнародних науково-практичних конференціях: «Реклама і дизайн – європейський вибір» (м. Київ, 2007 р.), «Методика викладання образотворчого мистецтва і дизайну: регіональний аспект»; «Проблема ідентифікації стилю»; «Тенденції розвитку вищої освіти в Україні (м. Ялта, 2011 р.).

Поняття дизайн з'явилося на початку минулого століття і згодом набуло розповсюдження як специфічний вид проектування утилітарних виробів масового виробництва – зручних, надійних і красивих. Саме це явище спочатку в англійській мові, а потім і в інших країнах позначалося терміном Industrial design – індустриальний дизайн [2].

Постановка задачі: виявити основні джерела формотворення для пошуку сучасної форми як основи проектно-творчої діяльності майбутнього дизайнера. Завданням дизайнера стають основні етапи створення нової сучасної предметної форми та пошук методів художнього змісту, які адаптовані за конструкцією до людини та емоційно позитивно нею сприймаються. Технічна форма обов'язково повинна художньо збагачуватись, набувати додаткову естетичну цінність, не викликаючи при цьому психологічний дискомфорт.

Виклад основного матеріалу. Загалом формою в дизайні називається вираження зовнішнього вигляду об'єкта на основі його функціонального призначення і внутрішнього змісту. Вона визначається об'ємністю чи площинністю предмета, характером розміщення або рухом об'єкта у просторі, його геометричною будовою, вагою, щільністю, міцністю тощо. В дизайні розрізняються три форми: функціональна, конструктивна та естетична. Функціональна форма обумовлюється призначенням предмета, який покликаний задовольнити певну людську потребу. Конструктивна форма залежить від фізичних, хімічних, механічних та інших подібних властивостей матеріалів, на основі яких виникає новий штучний об'єкт. Естетична форма покликана реалізувати високий художній смак дизайнера та вдовольнити естетичні попити споживачів продукції, ним розробленої. Створення нової оригінальної, самобутньої предметної форми в дизайні – справа нелегка та клопітка. Вона залежить від багатьох чинників і ґрунтується на різних витоках. Для дизайнера пошук найбільш конструктивно вдалої, функціонально доцільної та водночас естетично привабливої форми складає основу його праці. Свої ідеї він черпає із різних джерел. Адекватні рішення знаходяться на основі вивчення і використання

форм неорганічної і живої природи (наприклад, стебел рослин, кристалів, квітів, моллюсків абощо). Дослідження геометричних, композиційних, колористичних особливостей природних форм допомагає уникати уніфікації, однотипності чи появи непродуманих рукотворних форм, котрі не вписуються в оточуюче середовище, порушуючи його гармонійність, досконалість, естетичну принадність. Дизайнер не тільки вивчає природні предметні форми і відбирає найбільш цікаві для свого рішення природні аналоги, які в подальшому стилізовано імітує. Він може послуговуватись дослідженнями біоніки – науки, котра вивчає побудову організмів для створення подібних за характеристиками до природних форм машин, механізмів, приладів тощо. Так виникають схожі на бутони лілії плафони світильників, вішалка-кактус, моллюскоподібна ваза, подібна до черепашки трилобіта книжкова полиця, рослинний візерунок тканини, малахітове забарвлення керамічної плитки і подібне. В природному середовищі дисгармонійність – явище досить рідкісне, пов'язане насамперед з народженням чогось нового та занепаду старого. Тому природні форми є гармонійними. Штучні ж предметні форми (технічні та художні) далеко не завжди створюються на засадах гармонії. Гармонією (від грец. *harmonia* - «зв'язок», «домірність», «стрункність») називається домірність частин і цілого, органічне поєднання усіх компонентів у щось цілісне, єдине, довершене, досконале. В найбільш загальному розумінні форма предмета є його зовнішнім виглядом. Латинське слово *forma* і означає власне «зовнішність» [3]. Але зовнішня організація будь-якого об'єкта ґрунтується завжди на його особливих, внутрішніх конструктивно-функціональних характеристиках. Тому предметна форма – це зовнішній обрис певного об'єкта, котрому властивий особливий внутрішній устрій. Форма є найбільш інформаційною та стійкою ознакою кожного елемента предметного середовища, яке оточує людину у сучасному світі.

Стилізація є модифікуванням конкретної предметної форми, при якому зберігаються її основні формотворчі ознаки та додаються нові властивості, задля перетворення в чітку, самобутню, художньо досконало художню систему.

Ще одним важливим джерелом формотворення в дизайні виступають знаряддя праці, предмети побуту, архітектурні споруди, одяг тощо минулих епох. Оригінальні стильові рішення предметних форм, створених багатьма народами різних часів, фіксують, насамперед, пам'ятки їх матеріальної культури. Функції і

форма, пластика та матеріал таких об'єктів теж надихають сучасного дизайнера на якусь думку, ідею, принцип формотворення [7].

Еволюція розвитку архітектури, техніки, ремесел, мистецтва свідчить про стійкість стильових принципів композиційної побудови найрізноманітніших форм цілком різнохарактерних за своєю природою, призначенням і будовою. Численними дослідженнями доведено, що ліне-, арно-, морфологічна єдність стилю формується за допомогою особливих правил організації елементів форми, що самі по собі виступають як нейтральні стосовно її змістовного характеру.

Закони естетично-художнього формотворення є спільно-єдиними для всіх форм оточуючого середовища. Неважко переконатися, що у кожному різновиді формотворення використовуються одні й ті ж методи. Іншими словами, творчий метод за допомогою засобів проектування, використовуючи закономірності композиції, об'єднує уособлені різновиди формотворення незалежно від того, проектується твір архітектури, дизайну чи декоративно-прикладного мистецтва [3].

Різноманітні вироби – металеві ножі, лопатки, мотики, зброя, керамічний посуд для зберігання сипучих тіл та їжі, дерев'яні бочки, меблі, корзини тощо – виступають своєрідними носіями естетично-духовної культури людей конкретної доби. Їм властиве однотипне стильове рішення, стихійно сформоване протягом тривалого часу під впливом специфіки виробництва, умов життя, особливостей споживання, естетичних смаків і поглядів певної людської спільноти. Кераміка трипільської культури чи китайська порцеляна, давньоєгипетська або готична архітектура, скіфські чи китайські волюти, бухарські килими або українські килими – це унікальні феномени за своїм своєрідним формотворенням. Їх вигляд, устрій, колорит, оздоба є наслідком тривалого відбору найкращих рішень цілою низкою людських поколінь, якими враховувалась відповідність функцій і форми, естетичної та утилітарної цінності кожного предмета.

Загальновідомо, що крім так званих «чистих» видів образотворчого мистецтва – живопису, скульптури, графіки, художньо-естетичні якості в архітектурі, дизайні, прикладному мистецтві виникають у діалектичній єдності з вирішенням завдань утилітарно-технічного характеру [1].

Характерною рисою вищезгаданих різновидів архітектонічної творчості є їхня трансформація під впливом технічного прогресу.

У проектно-творчій діяльності майбутнього дизайнера процес вивчення фахових дисциплін будується на базі художньо-конструкторської діяльності та формоутворюючої основи будь-якого проекту. Звертається увага на конструктивний малюнок, технічний малюнок, вміння виконувати пластичну та геометральну стилізацію природної форми, застосування проектно-пошукової графіки, композиції об'єму та простору, тобто всі методи навчання, які формують знання, навички та вміння основ формоутворення [4]. Кожна методика навчання з дисциплін всіх напрямків дизайну - графічного, предметного, індустриального, дизайну інтер'єру та інших - має кінцеву мету - це отримання сучасної адекватної форми, яка втілює в собі всі необхідні естетичні, конструктивні та функціональні властивості.

Кожна річ у людському житті має визначену функцію. Її здатність задовольняти фізичні і духовні потреби й утворює сутність або зміст, визначає цінність предмета. Ця цінність, виступаючи в образі предмета, представлена його формою. Форма має декілька значень за змістом. За *філософським* змістом форма - це структура, внутрішня організація, спосіб існування предмета. За *утилітарним* змістом форма - це цілісність, викликана технічною необхідністю. Форма також має певний *психологічний* зміст і трактується як система символів і знаків, що містять певну інформацію про властивості товарів.

Створюючи нові форми дизайнери концентруються на їх утилітарному та естетичному аспектах, їх урахування залежить від призначення того чи іншого виробу, від того, які вимоги для даного предмета є домінуючими і визначальними. Для машин і приладів домінуючими є технічні дані й вимоги ергономіки, тому при створенні форми дизайнер перш за все враховує функціональний аспект. Основний критерій при створенні форми товарів широкого вжитку - корисні властивості матеріалу і конструкції (технологічні новації).

Розрізняють *елементарну та базову* форми. Під **елементарною формою** розуміють одиничний виріб, який не стає серійним, але є елементом базової форми. **Базова форма** утворюється тоді, коли в її основу закладається структура, вихідна для всіх наступних варіацій [4].

Розвиток форми має історичний характер (твори мистецтва), втілюючи основні риси певного часу. Форма народжується не в індивідуальній свідомості, а є результатом тривалого соціального відбору. Окремі форми входять до арсеналу

історичних форм як класичні. Вони стають для багатьох майбутніх поколінь нормою, а створені на їх основі вироби – зразком (аналоги). Класична форма характеризується тим, що в ній знайдено рівновагу між утилітарною та естетичною функціями. Прикладами класичних форм можуть бути фрак, англійський костюм, пальто-реглан та ін.

Дизайнерське проектування нової форми враховує низку формоутворюючих факторів: стиль і мода, матеріал, конструкція, призначення виробу, національні особливості, технологія виготовлення. Всі вони діють в конкретних соціальних умовах. Це призводить до залежності цих факторів від характеру виробничих відносин, а їхній вплив на утворення форми промислових виробів кожний раз є специфічним, що впливає на якість готового виробу і на його формоутворення.

Найголовнішими формоутворюючими факторами для всіх виробів і на всіх етапах проектування є **призначення виробу**. Кожна річ створюється тільки тоді, коли є суспільна необхідність, адже вона повинна задовольняти ті чи інші потреби людини. Споживача перш за все цікавить корисність речі і те, наскільки вона досконала й відповідає функціональним вимогам. При розробленні нової форми дизайнери звертають увагу на те, щоб форма максимально відповідала призначенню виробу, сприяла виконанню заданих функцій і була зручною в процесі експлуатації.

Водночас однакові за призначенням вироби можуть мати різну форму. Прикладом можуть бути різні типи пральних машин, які мають одне й те саме призначення, але відрізняються формою, габаритами, комплектністю. Тому, коли аналізують потреби, не можна обмежуватися тільки загальним призначенням, а необхідно розглянути як функція проявляється в конкретних умовах. Між формою і функцією існує зворотній зв'язок. Функція визначає форму, а форма впливає на функцію, організує її. Функціонально виправдана форма забезпечує максимальне використання предметів, підвищує продуктивність праці, дозволяє визначити їх економічну доцільність. Оптимальна форма символізує узгодженість функціональних особливостей виробу з оточуючим середовищем і можливостями людини. Оскільки функція виробів проявляється в певному предметному середовищі, важливо, щоб форма за своїм характером і стильовою направленістю вписувалася в інтер'єр, утворювала єдиний ансамбль з оточуючим середовищем. Художник повинен бачити не окремо ізольовану форму, а все предметне

середовище, в якому вона буде функціонувати. Це визначає бачення концептуального проекту.

Джерелом цікавих ідей для творчості дизайнера часто виступає ознайомлення та аналіз творів образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва, споглядання архітектурних споруд різних часів і народів. Корисним є дослідження колориту, гама картин відомих художників конструктивістів Казимира Малевича та Володимира Татліна, які надихнули відомого італійського дизайнера меблів Алессандро Мендіні на своєрідну форму дивана *tatlin* та шафи *malevich* [5].

Символіка художньої спадщини, емоційний вплив на глядача допомагають кращому розумінню конкретних естетичних потреб людини та збагачують уяву спеціаліста в галузі дизайну (емоційно-почуттєвий стан, уява, фантазія). Адже його фантазія, вигадки, мрії теж виступають необхідною ланкою і джерелом формоутворення в сучасному дизайні. Створення нової предметної форми є творчим процесом, який базується на досвіді, інтуїції, емоційно-почуттєвих станах, обдарованості, уяві дизайнера .

Поява дизайнерського рішення є тривалою, копіткою працею, у якій виділяються декілька етапів. На початковому етапі з'ясовуються параметри і функції нового об'єкта, яких потребує замовник, його інтереси та смаки або вимоги споживача продукції, розраховується кошторис робіт, вивчаються потреби виробника, запити і можливості торгівлі (особливо при створенні нового товару, художньому оформленні його упаковки або при його рекламуванні). Будь-яке зображення форми є не чим іншим, як її візуальною моделлю. Пошук найбільш простих за формою та змістом візуальних моделей належить до розряду важливих і складних проблем формотворення. Абстрактна форма вираження, як найбільш безвідносна до асоціації об'єктів і явищ, іноді виступає найефективнішою у відображенні організаційно-логічних якостей творчого процесу.

Наступний етап полягає в розробці проектних форм (ескізів, макетів, експериментальних пропорцій і подібного), які мають узгоджуватись із клієнтом. У випадку отримання від нього згоди настає подальша стадія формотворчого процесу. А саме етап матеріалізації, опредмечення проектних форм. Окремі дизайнери практикують подальше удосконалення виробу, інтер'єру, продукції тощо вже після того, як предмет почав серійно тиражуватись або був прийнятий

замовником. Так відомий інтер'єр-дизайнер Маріо Буатта через деякий час може поновити інтер'єр, змінивши його окремі елементи задля покращення якості житла та естетичної принадності помешкання. Таку діяльність можна охарактеризувати як етап завершеності, вдосконалення знайденої та реалізованої предметної форми, поліпшення її функціональних та естетичних якостей.

Висновки. Отриманий художній зміст сучасної форми включає в себе науковий та професійний аналіз навчальної діяльності студента-дизайнера. Це дозволить уникнути протиріч між методами навчання майбутнього дизайнера та професійною діяльністю фахівця.

Література

1. Адорно Т. В. Эстетическая теория / Т. В. Адорно. – М. : Знание, 2006.
2. Білодід Ю. М. Основи дизайну / Ю. М. Білодід, О. П. Поліщук. – К. : Парапан, 2004. – 240с.
3. Ильин Н. М. Эстетика товаров : учеб. пособие / Н. М. Ильин. – М. : ИНФА-М, 2005.
4. Корсунський В. О. Методика навчання майбутніх дизайнерів основ формоутворення в процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец 13.00.02 «Теорія та методика навчання (технічні дисципліни)» / В. О. Корсунський. – Ялта, 2012. – 20 с.
5. Лосев А. Ф. Проблемы художественного стиля / А. Ф. Лосев. – К., 1994.
6. Мелодинский Д. Л. Школа архітектурно-дизайнерського формообрання : учеб. пособие / Д. Л. Мелодинский. – М. : Архитектура, 2004
7. Черняк Л. В. Естетика товарів та дизайн : навч. посіб. / Л. В. Черняк, Ю. М. Яценко. – К. : Нац. торг.-екон. ун-т, 2006.